

Zombori Béla

Rajzversenyváltozatok

A tehetség és a kreativitás a Rajz és vizuális kultúra OKTV munkái alapján

A 2006 óta fennálló Rajz és vizuális kultúra OKTV célja, hogy alkotói lehetőséghez és élményhez juttassa a fiatalokat. Rendszere, gyakorlata a volt Iparművészeti Főiskola (ma Moholy Nagy Művészeti Egyetem) Tanárképző Tanszékén szervezett Vizuális Versenyek tíz éve alatt alakult ki. A Művészetek Palotájában rendezett ez évi Haydn-emlékkiállítás – Zenepavilon, avagy Haydn emlékezete címmel – jól mutatja a részt vevő fiatalok kreativitását.

Az utóbbi években megszokottá vált a diákok, a tanárok és a szülők körében, hogy „rajzból is van OKTV”, azaz országos középiskolai tanulmányi verseny. De nem igazán pontos ez az állítás, ugyanis nem (csak) „rajzból” versenyeznek ez alkalommal a tanulók; és már több mint egy évtizede lehet évenként beküldeni az alkotásokat.

Tizenöt éve, az akkori Iparművészeti Főiskola Tanárképző Tanszékének tanárai úgy gondolták, lehetőséget kell adni a fiataloknak, hogy a vizuális művészetek területén is kipróbálják magukat, összemérjék tudásukat, tehetségüket. Ezért a szakma egyetértésével 1996-ban meghirdették az országos középiskolai Vizuális Versenyt, amelyet azután évenként megrendeztek. A tíz éven át tartó versenyek és az ezeket záró kiállítások sikere tette lehetővé, hogy 2006-ban az Oktatási Minisztérium a rendezvényt Rajz és vizuális kultúra Országos Középiskolai Tanulmányi Versennyé nyilvánítsa.

A verseny létrehozása, koncepciója a vizuális nevelésben akkor lezajló átalakulás, fejlődés fő sodrába illeszkedett. Háttérét azok a kutatási eredmények és programok alkották, amelyek többek között a rajz és vizuális kultúra érettségi megvalósítását eredményezték. Így a versenyek is elsősorban az akkori NAT *Vizuális kultúra* területének is lényegét jelentő szemléletre épültek, amely szerint: „a vizuális nevelés a vizuális kultúra egészének használatára, alakítására készít fel [...], s így célja, hogy a tanulók a vizuális kommunikációt magas szinten folytató [...], a tárgy- és környezetkultúra tájékozott és felelősségérzettel bíró használóivá és létrehozóivá váljanak”.¹

1 BÁTHORY ZOLTÁN – FALUS IVÁN (szerk.): *Pedagógiai Lexikon*. Keraban Kiadó, Budapest, 1997.

A VERSENY

A verseny háromfordulós. Lényegét az első forduló összefoglaló témája hordozza. Mivel a legfontosabb cél, hogy alkotói lehetőséghez és élményhez juttassa a fiatalokat, mindig ösztönző, személyes tematikájú feladatokat és széles körű műfaji, mediális választási lehetőségeket hirdet meg. A téma és a feladatok megadásakor az is cél, hogy a részt vevő fiatalok ne általánosságban alkossanak formális, akadémikus tanulmányokat, hanem vizuális szervezőerőiket egy konkrét, valóságos cél elérésére mozgósítsák. Tehát lehetőség szerint a műnek önkifejezésen kívüli célja is legyen, s nemcsak egy versenyen, hanem a mindennapi életben is betölthessen valamilyen funkciót. (Természetesen a kifejezés és a funkció más szerepet kap egy szobor, egy prospektus vagy egy használati tárgy esetén.) Jól jelképezi ezt a szándékot a legelső verseny témája: *Valaki, aki fontos nekem*. De a következő témák is megszólították a fiatalokat: *Kapcsolatok*; *Kontrasztok*; *Játékpárádé*. Ha az adott évhez valamilyen jelentős évforduló, esemény kötődik, a verseny témája erre is épülhet. Ilyen volt az Európai Unióba belépés éve, amikor a *Hungaricum (egy kis hazai)* témára lehetett alkotást létrehozni, vagy az idei év, amely a *Zenepavilon, avagy Haydn emlékezete* témával tisztelgett a nagy zeneszerző emléke előtt.

A verseny sajátossága, hogy az alkotómunka tudatosításához (és értékeléséhez) elengedhetetlen az alkotófolyamat rögzítése a munkanaplóban. Ez utóbbi szerepe és feladata kettős. Az alkotás elkészítőjének (a versenyzőnek) az alkotódokumentáció az eszköze: a gyűjtések, kutatások lejegyzése adja az információt a mű létrehozásához, a tervek, vázlatok, variációk készítése pedig elengedhetetlen az optimális megoldás megtalálásához. A külső szemlélőnek – így a zsűrinek, a vizsgáztatónak – a munkanapló a tájékozódás, értékelés lehetőségét nyújtja, olyan ismertető dokumentáció, amelyben a kutatások mennyisége, spektruma mutatja meg az alkotó külső, tárgyi munkáját, a tervek minősége, változatossága pedig belső, szellemi munkáját.

A témának azon túl, hogy vonzónak kell lennie a diákok szemében, lehetőséget kell nyújtania arra, hogy három különböző műfajcsoportban ki lehessen írni rá konkrét feladatokat. E három műfajcsoport, így a verseny feladatai is mintegy lefedik a *Vizuális kultúra*, illetve nevelés fő területeit, a képzőművészetet, a vizuális kommunikációt, valamint a tárgy- és környezetkultúrát. Például a *Zenepavilon* feladatnál be lehetett küldeni képző- és fotóművészeti alkotást, grafikai arculatot és ajándéktárgy, illetve berendezési tárgy tervét. A második fordulóba bejutott versenyzők félalakos portrét készítenek, a harmadikban művészettörténeti tesztet és egy vizuális nyelvi kreatív feladatot oldanak meg.

A beérkező alkotásokat gimnáziumi és egyetemi tanárok, képző- és iparművészek, művészettörténészek értékelik több szempont alapján. Így pontozzák a mű kifejezőerejét, újdonságértékét, a művészi tartalom, valamint a megformálás, az anyag- és eszközhasználat minőségét, továbbá a munkanaplót tartalmi és formai szempont szerint. A zsűrizések egyébként nagyon tanulságosak a részt vevő zsűritagoknak, ugyanis ritka a vizuális neveléssel foglalkozók ilyen széles körű együttes értékelőtevékenysége.

Mindegyik verseny kiállítással zárul; eleinte az azóta már lebontott Tölgyfa Galériában, majd az Iparművészeti Múzeumban, idén a Művészetek Palotájában.

Az immár 14 éve tartó rajzverseny bebizonyította, hogy működőképes rendszer. A beérkező munkák nagyon sok információval szolgálnak. A hazai vizuális nevelésre jellemző módon mindig sokkal több képzőművészeti pályamű érkezik, mint kommunikatív, illetve tárgytervezés; és ezen belül is főként ceruzarajz, illetve vízfestmény közül kell választania a zsűrinek. Kevés a szakmailag jó minőségű sokszorosított grafika, fotóból is legfeljebb néhány tíz érkezik. Ugyanez elmondható az iparművészeti, illetve designalkotásokról is. Nagyon jellemző ugyanakkor, hogy azok, akik a kevésbé megszokott műfajokat választják, általában gondosabban kivitelezett alkotásokat küldenek.

Lényeges tapasztalat, hogy mindig sok ötletes, kreatív alkotás érkezik. Ugyanakkor az is gyakori, hogy az ötlet tartalmában nem kidolgozott, s formai szempontból nem megoldott. Itt látjuk a tanár (mester) segítségnyújtásának fontos terepét. Olyan kérdések, mint a képi lelemény végiggondolása, a kiemelés és elhagyás vagy a méret, a képi egység, az eszközválasztás és -használat, mind-mind igényli a vizuális pedagógiai öszmunkát. Néha meghökkentő alkotásokkal találkozunk, mint például az az olajcsendélet, amely valódi szívószállal átszűrva, a hátul felragasztott műanyag zacskóból kínálta az eperpálinkát mint hungaricumot. Bizony nagyon sok alkotásnál látszik a ráfordított (tan)órákban is kifejezhető gyakorlat hiánya. Ennek ellentéte, hogy néhány iskolában a tanár beépíti a tanmenetbe az adott feladatot, s így tulajdonképpen az egész osztály készül a versenyre. Azonban a verseny egészét tekintve jól látható, hogy a fiatalok között milyen sok a tehetség, s hogy milyen sok az egyéni látásmódot tükröző leleményes megközelítés. Az is világosan kiderül az alkotásokból, hogy milyen sokarcú is a vizuális képesség.

ZENEPAVILON, AVAGY HAYDN EMLÉKEZETE (2009)

Érdeemes az idei verseny egynéhány alkotását ebből a szempontból megtekinteni. A feladat az volt, hogy a versenyzők műveikkel mintegy „berendezzenek” egy – a fertődi kastély kertjébe képzelt – zenepavilont. A képzőművészeti alkotások idézzék meg Haydn szellemét, zenéjét, életét, életének helyszíneit és korát. Nem könnyű feladat mindezt úgy megtenni, hogy az alkotás több legyen pusztá illusztrációnál. De nem is egy diáknak sikerült. Kara Dávid egy hegedű hátoldalára készítette el abszurd-melankolikus tusrajzát, melynek ötlete Salvador Dalihoz méltó (1. kép), Szabó Adrián akvarellje barokk tércsavart alkalmaz, hogy bemutassa az Esterházy-kastélyt és a mestert (2. kép), Ferenc Réka a *Teremtés* oratórium vizualizációjához saját grafikája mellett az Őszövetségéből és Weöres Sándortól vett részleteket használ fel (3. kép). Jól látszik, hogy az esztétikai befogadás és kifejezés nem kötődik egy műfajhoz a fiatal alkotónál. Egy jó pályamű megkonstruálása gyakran elmélyült tartalmi kutatómunkát és merész formaalakítást igényel. Az a diák, aki Haydn tragikus barátságát dolgozta fel Marianne von Genzingerrel, mindkét igénynek maximálisan megfelelt (4. kép). A számítógép lehetőségeit már teljes természetességgel használják arra a fiatalok, hogy korszerű grafikai nyelven alkossanak. Vidákovich Sámuel logotípiája jó példa erre (5. kép).

De ugyanilyen készségről tanúskodik a hagyományos merített papírra nyomtatott arculatterv vagy az ötletes, hajtogatott legyező-meghívó. Bár tárgyalás mindig kevesebb érezik, mint képzőművészeti alkotás, a beérkezők között mindannyiszor megmutatkozik az anyagban kifejeződő tehetség. Ötletes, ízléses ajándéktárgytervek születtek, amelyek közül nem egyet szívesen látnánk egy Haydn-kiállításon. Ilyen Ill Nikolett violinkulcs-variációkat feldolgozó kitűzősorozata (6. kép) vagy Mókos Tímea elegáns pólóterve (7. kép). A Zenekalap (8. kép) abszurditásával kiváló dadaista poén, amely akár jelképe is lehetne annak a jókedvű, fiatalos kreativitásnak, amely az évek során ott munkál a rajz és vizuális kultúra OKTV-re beküldött munkák jelentős részében.

◀ 1. kép

Kara Dávid

(Katona József Gimnázium, Kecskemét):

BÚCSÚSZIMFÓNIA

2. kép ▼

Szabó Adrián

(Tóparti Gimnázium és Művészeti SZKI, Székesfehérvár):

MAESTRO

3. kép ▶
 Ferenc Réka Boglárka
 (Dobó István
 Gimnázium, Eger):
 GENEZIS (munkanapló)

◀ 4. kép
 Gombos Cintia
 (Bródy Imre Gimnázium,
 Budapest):
 MARIANNE VON GENZINGER
 EMLÉKÉRE

◀ 5. kép
 Vidákovich Sámuel
 (Művészeti SZKI, Pécs):
 ARCULATTERV

6. kép ▶
 Ill Nikolett
 (Modell Divatkola,
 Iparművészeti SZKI, Budapest):
 KITŰZŐK

▲ 7. kép
Mókos Tímea
(Művészeti SZKI, Pécs):
ARCULATTERV

▲ 8. kép
Csőke Dóra
(Avasi Gimnázium, Miskolc):
„ZENEKALAP”

*

A képeket a szerző, Zombori Béla készítette.